

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИЙ СУПРОВІД ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ СВІДОМОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ЗАКЛАДІВ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ

Резюме

У статті представлено результати дослідження психологічної готовності до трудової діяльності здобувачів закладу професійної (професійно-технічної) освіти. **Мета** дослідження полягає в обґрунтуванні необхідності та важливості здійснення психолого-педагогічного супроводу формування професійної свідомості як важливого аспекту становлення спеціаліста у системі професійної (професійно-технічної) освіти. Психолого-педагогічний супровід формування професійної свідомості у здобувачів закладу професійної (професійно-технічної) освіти упродовж усього періоду навчання включає у себе діагностичну, корекційну, просвітницьку та консультаційну роботу практичного психолога. У процесі дослідження використовувався комплекс теоретичних та емпіричних **методів**, що надало можливість визначити рівні професійної свідомості у здобувачів освіти I-го та III-го курсів навчання інтегрованої професії «слюсар з ремонту колісних транспортних засобів; водій категорії «В», «С» та у здобувачів освіти I-го та III-го курсів навчання інтегрованої професії «оператор комп'ютерного набору; електромеханік з обслуговування та ремонту ЛОМ». Досліджено психологічну готовність здобувачів освіти випускних курсів на завершальному етапі навчання до початку трудової діяльності.

Результати. Доведено, що психологічна готовність до початку трудової діяльності майбутніх кваліфікованих робітників, конкурентоспроможних на сучасному ринку праці, залежить від їхнього рівня сформованості професійної свідомості.

Висновки. Отже, завдяки здійсненню у закладі професійної (професійно-технічної) освіти психологічного супроводу формування професійної свідомості, здобувачі освіти на завершальному етапі навчання психологічно готові до початку трудової діяльності.

Також на рівні закладів професійної (професійно-технічної) освіти здійснено моніторинг психологічної готовності здобувачів освіти із числа випускників закладів до трудової діяльності. Розглянуті питання формування професійної свідомості під час засідань педагогічних рад закладів, засідань методичних комісій професійного спрямування, засідань школи професійної майстерності майстрів виробничого навчання тощо.

Ключові слова: професійна освіта; психолого-педагогічний супровід; психологічний моніторинг; психологічна готовність; трудова діяльність.

Вступ. Розвиток ринкової економіки на етапі сьогодення, постійне зростання вимог до професіоналізму та мобільності спеціалістів різних галузей виробництва, існування підприємств різних форм власності, інтеграція у світове економічне співробітництво викликають необхідність упровадження інноваційного підходу до професійної (професійно-технічної) освіти, спрямованої на забезпечення вільного і якісного розвитку особистості майбутнього фахівця.

Також очевидно, що головна мета освітнього процесу професійних (професійно-технічних) закладів освіти полягає у необхідності врахування сучасних соціально-економічних реалій ринку праці та трансформування їх у конкретні освітні програми професійної підготовки.

Однією з головних тенденцій сучасного ринку праці є збільшення попиту на якісну робочу силу, а якість – це сукупність особистісних та ділових рис працівника, що виявляються у процесі праці та охоплюють: професіональну компетентність, загальне світобачення, рівень інтелектуального та культурного розвитку, здатність адаптуватися, мобільність, вмотивованість, інноваційність, самостійність, сумлінність, дисциплінованість, комунікабельність, активність, підприємливість.

Під час підготовки робітничих кадрів важливим є здійснення аналізу ринку праці на регіональному та державному рівнях. Дані стосовно ринку праці, для якого заклад професійної (професійно-технічної) освіти здійснює професійну підготовку кваліфікованих робітників, є найважливішим чинником, який впливає на траєкторію розвитку та престижність закладу. Аналіз ринку праці, особливо регіональний, надасть можливість визначити брак кваліфікованих

робітників, їх надлишок, а також де знаходиться відповідний баланс між потребами ринку праці та пропозицією. Аналіз тенденцій розвитку економіки та потреб підприємств регіону формує для закладу професійної (професійно-технічної) освіти першочергове завдання, а саме, підготовку висококваліфікованих робітників. При цьому заклад професійної (професійно-технічної) освіти повинен забезпечувати як доступність своїх освітніх послуг, так і їх відповідність вимогам ринку праці. У випадку недостатньої кількості кваліфікованих робітничих кадрів можливе зниження конкурентоспроможності, прибутковості, тому професійна підготовка здобувачів освіти має відповідати запитам та потребам роботодавців, оскільки це і їхнє майбутнє працевлаштування, і розвиток ринкової економіки.

В умовах сьогодення організація професійного навчання у закладах професійної (професійно-технічної) освіти набула особливої актуальності та гостроти, що вимагає творчого викладача і майстра виробничого навчання, оскільки творчу особистість може навчити і виховати тільки творча особистість. Творчість педагога виявляється насамперед у прагненні і вмінні постійно удосконалювати свою майстерність, відкидати застарілі і знаходити нові, більш досконалі методи практичної реалізації вимог часу, творчо застосовувати надбання передового досвіду, досліджувати свою роботу і роботу колег. Постійне та систематичне підвищення кваліфікації педагогічних працівників сприяє підвищенню їхнього кваліфікаційного рівня та професійної майстерності. Таким чином, організація освітнього процесу сприятиме високому рівню професійного становлення особистості здобувачів освіти, їхній мобільності та гнучкості на сучасному ринку праці.

Наявність ефективної системи підготовки робітничих кадрів, яка відповідає сучасним вимогам ринку праці, є обов'язковою умовою економічної стабільності суспільства у цілому та регіону зокрема. Державне замовлення на підготовку робітничих кадрів, перехід до гнучкої системи планування обсягів підготовки у розрізі професій та спеціальностей, активізація участі роботодавців у формуванні замовлення на підготовку фахівців, його реалізації, є основними важелями системи.

Особливої ваги набула робота щодо зближення закладів професійної (професійно-технічної) освіти із підприємствами-замовниками робітничих кадрів з метою створення належних умов для проходження здобувачами освіти виробничої практики на сучасному виробництві, працевлаштування їх за здобутими професіями після завершення навчання, формування державного замовлення щодо прийому на навчання у заклади професійної (професійно-технічної) освіти для підготовки кваліфікованих робітників на підставі договорів з роботодавцями.

Підготовка робітничих кадрів в закладах професійної (професійно-технічної) освіти здійснюється за Державними стандартами професійної (професійно-технічної) освіти. У постанові Кабінету Міністрів України від 20 жовтня 2021 року №1077 «Про затвердження Державного стандарту професійної (професійно-технічної) освіти» зазначено: «Державний стандарт професійної (професійно-технічної) освіти визначає вимоги до результатів навчання здобувачів освіти відповідного рівня, обов'язкових компетентностей, змісту професійної (професійно-технічної) освіти, освітнього рівня вступників, рівня кваліфікації випускника закладу професійної (професійно-технічної) освіти, загального обсягу навчального навантаження, переліку основних засобів навчання».

Партнерство закладу професійної (професійно-технічної) освіти з роботодавцями дає змогу максимально наблизити стандарти підготовки до швидкозмінних потреб ринкової економіки.

Світ професій дуже різноманітний, складний, постійно зазнає змін, які відбуваються під впливом соціально-економічних перетворень та розвитку науково-технічного прогресу і характеризуються зникненням одних професій і появою нових. Не можна вибрати професію, не знаючи вимог, які вона ставить до особистості людини, характеру праці фахівця даної спеціальності. На вибір професії впливають багато факторів. Вони включають в себе стать, батьківські установки, Я-концепцію, індивідуальні особливості людини і практичні міркування.

У виборі професії важливу роль відіграє також мотиваційний компонент. Мотив стимулює здобувачів освіти до пошуку та засвоєння різнобічної інформації про професію, до активних дій у ситуації вибору напрямку професійної діяльності. Мотиваційний компонент – психологічна основа цього вибору.

Майстер виробничого навчання закладу професійної (професійно-технічної) освіти, класний керівник мають знати мотив вибору кожного здобувача освіти: володіти інформацією про шлях професійного вибору та професійного визначення, а суттєвим моментом для здобувача освіти є образ своєї майбутньої професійної діяльності, перспективи майбутнього життєвого шляху.

Особливо зазначене стосується майстра виробничого навчання, оскільки він є ключовою фігурою серед категорії педагогічних працівників закладу професійної (професійно-технічної) освіти щодо оволодіння здобувачами освіти професійних навичок, умінь та знань. Майстер виробничого навчання відповідно до посадової інструкції та робочого навчального плану проводить виробниче навчання, організовує проходження здобувачами освіти виробничої практики.

Сучасний ринок праці вимагає уміння швидко орієнтуватися у потребах і вимогах сучасної економіки України. Це вимагає виховання перспективної, конкурентоспроможної творчої молоді. Зростання масштабів економічних проблем вимагають від молодих фахівців оволодіння новітніми підходами до організації власної професійно-трудової діяльності. Також до пріоритетів сьогодення професійна освіта відносить уміння оперувати технологіями та знаннями, які б задовольнили потреби ринкової економіки та і суспільства в цілому.

У зв'язку з цим гостро постає питання про самовдосконалення, особистісну переорієнтацію та гнучкість мислення, про формування у нових умовах умінь і навичок оцінювати свою діяльність, поведінку, свій розвиток, визначати перспективу власного росту.

Здобувачі освіти — це молодь, яка проходить стадію професійного становлення на основі цілеспрямованого засвоєння освітніх, професійних і соціальних функцій. Стрижневою психологічною рисою здобувачів освіти є тісне переплетіння формування особистісної і професійної свідомості. У поєднанні зі специфікою підліткового віку це створює проблемне розмаїття, перетворюючи здобувачів освіти водночас у складного партнера для діалогу та ціль для небажаного впливу.

Дедалі більше здобувачів освіти, будучи ще абітурієнтами, цікавляться можливістю майбутнього працевлаштування та відповідністю професійного навчання вимогам майбутнього робочого місця. Також, значну роль у професійному виборі відіграє матеріальна зацікавленість, тобто фінансова оцінка майбутньої трудової діяльності. Таким чином, якщо брати до уваги стовідсоткове виконання державного замовлення на підготовку робітничих кадрів, заклад професійної (професійно-технічної) освіти може зробити висновок, що він задовольняє освітні потреби здобувачів освіти та професійна підготовка, яка здійснюється в закладі відповідає потребам та запиту ринку праці.

Питання підготовки робітничих кадрів, конкурентноспроможних на сучасному ринку праці знаходиться у полі зору держави, науковців та практиків у сфері професійної (професійно-технічної) освіти. Зазначене питання розглядаються у працях Антонюка В.П., Ануфрієвої О.Л., Бандури С.І., Боднарчука К., Головінової В.О., Голік Л., Грішнєвої О.А., Даниленко Л.І., Десятова Т.М., Дмитренка Г.А., Іванової Н., Карамушки Л. М., Камінецького Я.Г., Катюк Я. Л., Кучинської О.О., Кузнецової Р.В., Лікарчука І.Л., Ничкало Н.Г., Олійника В.В., Оникієнко В.В., Пащенко О.В., Петрової І.Л., Петюх В.М., Помаран П., Русанова Г.Г., Савченка В.А., Саврук О.К., Сергєєвої Л.М., Смоловик П., Степаненка О., Харабет В.В., Щербак О., Щербак Л.

Метою дослідження є необхідність та важливість психолого-педагогічного супроводу формування професійної свідомості як важливого аспекту становлення спеціаліста в системі професійної (професійно-технічної) освіти.

Орієнтація на особистість – головна умова функціонування всіх ланок системи освіти. Провідним орієнтиром у цьому є обов'язкове врахування ціннісних орієнтирів особистості, її мотивів, інтересів, індивідуальних особливостей. Ці складові визначають розвиток професійної спрямованості особистості, її професійного становлення, що відбувається у підлітковому та юнацькому віці.

У зв'язку з тим, що професійне самовизначення, самовдосконалення в обраній сфері діяльності займає важливе місце в юнацькому та підлітковому віці і потребує психологічного супроводу, а також і вирішення певних проблем становлення здобувача освіти як професіонала, де важливу роль відіграє професійна свідомість, в процесі дослідження були розроблені психологічні профілі для окремих інтегрованих професій: «слюсар з ремонту колісних транспортних засобів; водій категорії «В», «С», «оператор комп'ютерного набору; електромеханік з обслуговування та ремонту ЛОМ».

Методи та методики дослідження. Дослідження проводилось серед здобувачів освіти закладу професійної (професійно-технічної) освіти у два етапи. Перший етап проведено на базі І курсу, другий на базі ІІІ курсу, де повторно проводилась діагностика рівня сформованості професійно-значущих якостей та рівня сформованості професійної свідомості здобувачів освіти ІІІ курсу, які були задіяні в експериментальному дослідженні на І курсі, за професійними профілями

вищезазначених інтегрованих професій. Також серед респондентів проведено діагностику рівня відповідності обраний професії.

Для дослідження професійно важливих якостей з інтегрованої професії «слюсар з ремонту колісних транспортних засобів; водій категорії «В», «С» та інтегрованої професії «оператор комп'ютерного набору; електромеханік з обслуговування та ремонту ЛОМ», за якими навчаються здобувачі освіти в закладі професійної (професійно-технічної) освіти використовувався комплекс теоретичних та емпіричних методів:

- тест «Види професій, яким ти надаєш перевагу»;
- методика експрес діагностики якостей нервової системи по психомоторним показникам («Теппінг-тест»);
- методика виявлення комунікативних та організаційних схильностей (КОС 2);
- методика діагностики рівня невротизації Л.І. Вессермана;
- методика «Головне і другорядне»;
- методика «Оцінка логічного мислення»;
- тест «Квадрат інтересів»;
- методика відшукування чисел;
- методика Ч.Д. Спілберга і Ю.Л. Ханіна на визначення рівня тривожності;
- тест на самооцінку стресостійкості особистості;
- методика «Розміщення чисел»;
- тест «Оцінка розвитку вольових якостей»;
- методика «Сприймання інформації»;
- спостереження, бесіди.

Для обробки даних застосовувались статистичні методи.

Отримані результати порівняно з попередніми результатами, окремо по рівнях: високому, середньому, низькому, дали можливість відстежити чітку картину сформованості професійної свідомості у здобувачів освіти на початковому і кінцевому етапах навчання.

Результати. Результати дослідження рівня професійної свідомості здобувачів освіти, які здобувають інтегровану професію «слюсар з ремонту колісних транспортних засобів; водій категорії «В», «С» наступні.

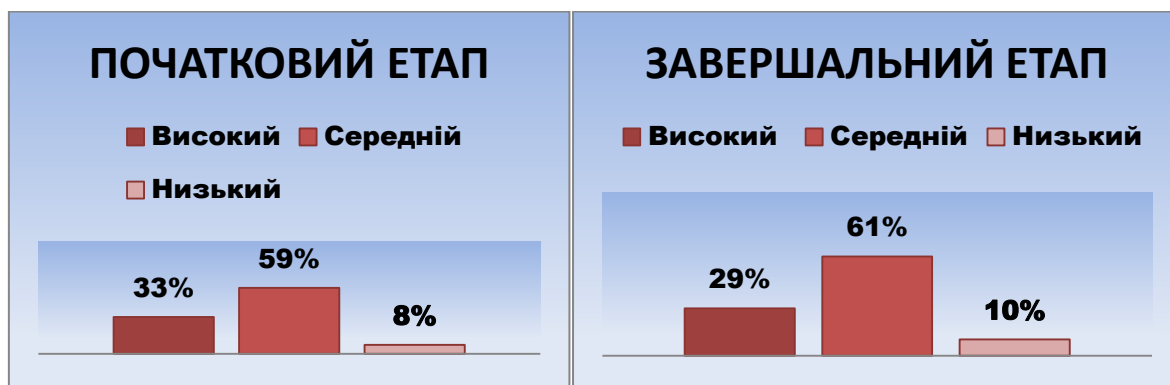

Рис. 1. Результати сформованості професійної свідомості з інтегрованої професії «слюсар з ремонту колісних транспортних засобів; водій категорії «В», «С»

Як видно з рисунка 1, на I курсі навчання кількість здобувачів освіти з високим рівнем професійної свідомості становила 33%, з середнім рівнем становила 59%, а з низьким – 8%. На III курсі навчання кількість здобувачів освіти з високим рівнем професійної свідомості становила 29%, з середнім – 61%, з низьким – 10%. Відповідно, високий рівень професійної свідомості знизився на 4%, середній зріс на 2%, низький рівень зріс на 2%.

Результати дослідження рівня професійної свідомості здобувачів освіти, які здобувають інтегровану професію «оператор комп'ютерного набору; електромеханік з обслуговування та ремонту ЛОМ» показали наступні результати, які зображені на рисунку 2.

Кількість здобувачів освіти з високим рівнем професійної свідомості на I курсі становила 29%, з середнім рівнем – 63%, з низьким рівнем – 11%. На III курсі навчання кількість здобувачів освіти з високим рівнем професійної свідомості визначились 22%, з середнім – 64%, з низьким –

14%. Відповідно високий рівень професійної свідомості знизився на 4%, середній зріс на 1%, низький зріс на 3%.

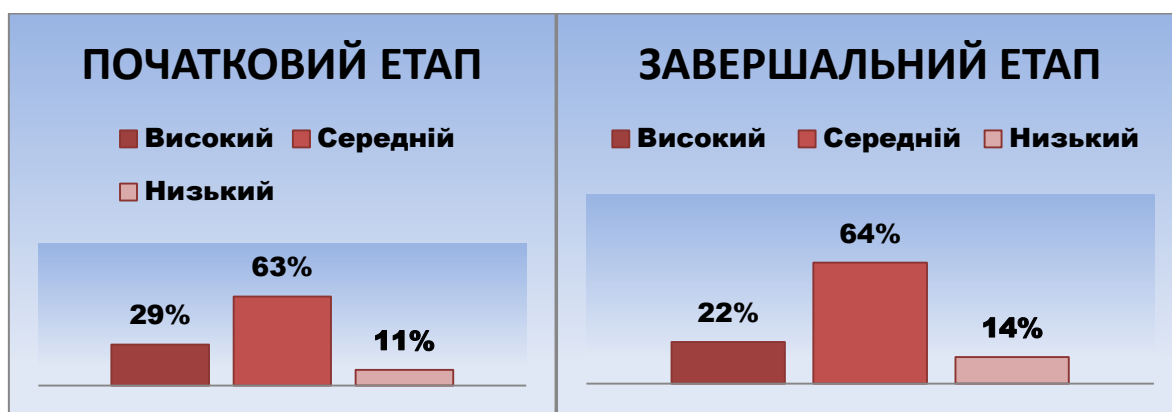

Рис. 2. Результати сформованості професійної свідомості з інтегрованої професії «оператор комп'ютерного набору; електромеханік з обслуговування та ремонту ЛОМ»

Узагальнюючи показники по рівнях вищезазначених інтегрованих професій на початковому та завершальному етапах з нижче вказаної діаграми (рис 3) видно, що високий рівень – знизився на 8%; середній рівень зріс на 3% а низький рівень збільшився на 5%.

Рис. 3. Результати сформованості професійної свідомості

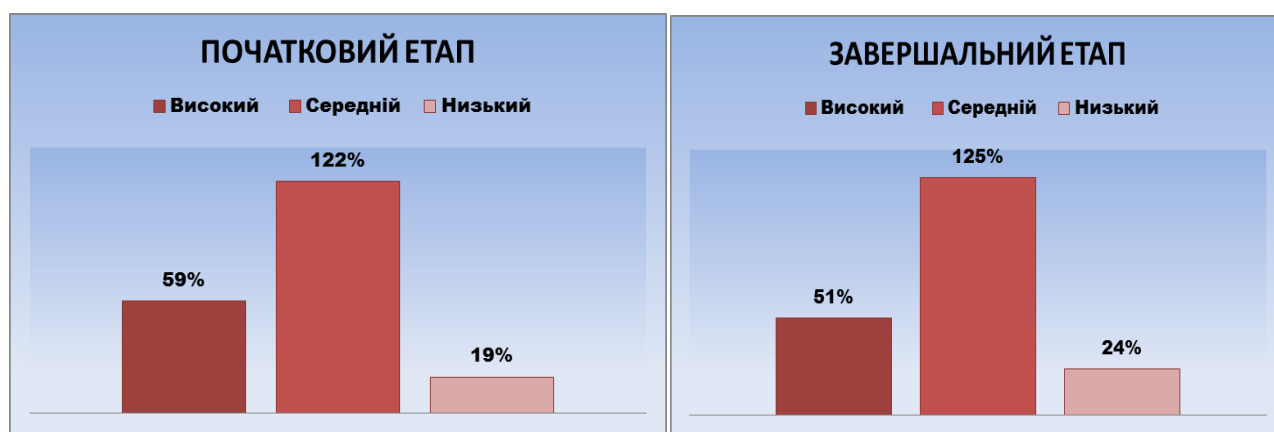

Рис. 3. Результати сформованості професійної свідомості

Завдяки порівняльній діагностиці виявлена тенденція щодо зниження рівня професійної свідомості у здобувачів освіти на завершальному етапі навчання, що свідчить про втрату у здобувачів освіти інтересу до навчання, розчарування в обраній професії, небажання продовжувати професійне навчання тощо. Враховуючи зазначене, варто упродовж трирічного терміну навчання здійснювати діагностичну, корекційну, консультаційну, розвивальну та просвітницьку роботу зі здобувачами освіти, спрямовану на розвиток професійно-важливих якостей особистості відповідно психологічних профілів професій.

Семінарські заняття, тренінги, бесіди та інші форми роботи спрямовувались на розвиток особистісних рис здобувачів освіти, усвідомлення ними обов'язковості досягнення заданого результату, бажання бути працевлаштованими, розуміння особливостей виробничих відносин, що є важливим та необхідним упродовж усього терміну навчання здобувача освіти у закладі професійної (професійно-технічної) освіти.

Професійна свідомість здобувачів освіти тісно взаємопов'язана з готовністю до трудової діяльності, відповідно готовність до трудової діяльності залежить від рівня сформованості професійної свідомості.

Через проміжок часу серед здобувачів освіти із числа випускників закладу професійної (професійно-технічної) освіти на завершальному етапі навчання проведено дослідження за

допомогою опитувальника «Мій широкий шлях», мета якого – визначення психологічної готовності до трудової діяльності.

Дискусія. Отже, за результатами опитування, 8,5% випускників сумніваються у правильності свого вибору та закладу освіти, їм важко буває об'єктивно оцінити результати своєї діяльності; 28,8% – не сумніваються у виборі професії і закладу освіти, успішно справляються з роботою і намагаються виконувати її якомога краще; 62,7% – впевнені, що обрали саме цю професію і саме цей заклад освіти, упевнені у своїх силах, відповідальні за виконувану роботу, добре розвинута звичка аналізувати причини невдач та успіхів у роботі, вміння приймати правильне рішення.

Рис. 4. Визначення психологічної готовності до трудової діяльності

Порівнюючи відсоток опитаних здобувачів освіти із числа випускників закладу професійної (професійно-технічної) освіти, який становив 24%, з відсотком 8,5% здобувачів освіти із числа випускників, які сумніваються у правильності свого вибору, тобто психологічно не готові до трудової діяльності, то він значно змінився. Отже, можна прогнозувати, що завдяки психолого-педагогічному супроводу формування професійної свідомості зменшилася кількість здобувачів освіти з низьким рівнем професійної свідомості.

Висновок. Психолого-педагогічний супровід формування професійної свідомості здобувачів освіти закладів професійної (професійно-технічної) освіти є необхідним та важливим упродовж усього періоду навчання у закладі професійної (професійно-технічної) освіти.

Для вивчення та формування професійної свідомості, готовності здобувачів освіти до вибору професії, трудової діяльності практичному психологу закладу професійної (професійно-технічної) освіти необхідно використовувати комплекс доповнюючи одне одного психолого-педагогічних методів, здійснюючи діагностику, корекцію, просвіту, консультування. Механізми психокорекції передбачають актуалізацію процесів саморозвитку. На всіх етапах життєвого шляху особистість потребує самоактуалізації та самореалізації.

У підвищенні культури міжособистісного спілкування будуть доречними тренінги спілкування з метою підвищення ефективності процесу адаптації особистості у соціумі.

Як окремий напрямок роботи практичного психолога системи професійної (професійно-технічної) освіти слід розглядати профорієнтацію та рекомендації щодо вибору професії під час роботи приймальних комісій і формування груп нового набору з метою правильного вибору професії абітурієнтам.

Окрім цього зміст роботи майстра виробничого навчання, класного керівника групи здобувачів освіти має полягати у вивченні і розвитку пізнавальних процесів, схильностей, індивідуальних особливостей, підвищенні їх ефективності у професіональному визначенні, складанні програм самопідготовки і формуванні обґрунтованих професіональних планів, що, безперечно, неможливо без психолога.

Варто на рівні закладу професійної (професійно-технічної) освіти щорічно здійснювати моніторинг психологічної готовності здобувачів освіти із числа випускників закладу до трудової діяльності. Розглядати питання психологічної готовності до трудової діяльності під час засідань

педагогічної ради закладу, засідань методичних комісій професійного спрямування, засідань школи професійної майстерності майстрів виробничого навчання тощо.

Також, окрім моніторингу психологічної готовності здобувачів освіти із числа випускників закладу професійної (професійно-технічної) освіти до трудової діяльності, необхідно проводити додаткове опитування роботодавців, оскільки якість професійної освіти має базуватися на задоволенні потреб ринку праці, а оцінювання здобувачів освіти здійснюється не лише на основі теоретичних знань, а й практичних умінь. Результати опитування роботодавців сприятимуть прийняттю рішення щодо необхідної кількості навчальних місць з окремих професій, визначатимуть потребу у зміні переліку професій, за якими здійснюється професійна підготовка на рівні закладу.

Шляхом впровадження та використання в освітньому процесі інноваційних технологій, забезпечення інформатизації та комп'ютеризації, оновлення матеріально-технічної бази та тісна співпраця з роботодавцями – замовниками кадрів сприятимуть професійному становленню здобувачів освіти як майбутніх висококваліфікованих робітників, адже висококваліфікований фахівець, у першу чергу, зведе до мінімуму адаптаційні затрати на робочому місці.

Структура професійної діяльності і її зміст не залишаються незмінними, вони змінюються разом з особистісним зростанням фахівця, що знаходять у ній нові грані, новий зміст, нові форми у рамках тієї ж професії, адже діяльність можна визначати як специфічний вид активності людини, який направлений на пізнання і творче змінювання навколишнього світу, включаючи саму себе і умови її існування.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

- Гончаренко, Т. (2007). Профорієнтаційна робота психолога. *Шкільний світ*, 128.
- Сергеева, Л. М., Русанов, Г.Г., & Ілько, І. В. (2008). Моніторинг фахового успіху випускників професійних навчальних закладів. К. ТОВ «Егіс Плюс», 96.
- Дробот, О. В. (2016). Професійна свідомість керівника. *Талком*, 339.
- Руденко, С. І. (2012) Динаміка формування професійної свідомості фахівця. *Науковий вісник 2(1) Львівського державного університету внутрішніх справ*. 477-484.
- Заброцький, М. (2005). Основи вікової психології: *Навчальний посібник*. Тернопіль, 110 .
- Професійно-технічна освіта: інноваційний досвід, перспективи. Упорядники: Н.І. Бугай, Т.П. Мазур, &Т.Ф. Бабіч (2008). Вінниця. *Книга-Вега. Науково-методичний посібник*. 4, 174.
- Катюк, Я. Л. (2009). Розвиток професійної самосвідомості керівників професійно-технічних навчальних закладів у процесі підвищення кваліфікації: *дис. на здобуття наук. ступеня канд. психол. наук: спец. 19.00.07 педагогічна та вікова психологія*. Київ. 357.

REFERENCES

- Goncharenko, T. (2007). Proforientatsiinarobotapsykholoha [Career guidance work of a psychologist]. *School world*, 128 p.
- Sergeeva, L. M., Rusanov, G. G., & Ilko, I. V. (2008). Monitorynhfakhovohouspikhuvypusknykivprofesiinykhnavchalnykhzakladiv [Monitoring the professional success of graduates of vocational schools.]. K. LLC "Egis Plus", 96.
- Drobot, O. V. (2016). Profesiinasvidomistkerivnyka. Talkom, 339.
- Rudenko, S. I. (2012) Dynamikaformuvanniaprofesiinoisvidomostifakhivtsia. *Naukovyivisnyk 2(1) Lvivskohoderzhavnohouniversytetuvnutrishnikhsprav*. 477-484.
- Zabrotsky, M. (2005). Osnovyvikovoipsykholohii: Navchalnyiposibnyk [Fundamentals of age psychology: A textbook.]. Ternopil, 110.
- Profesiino-tekhnichnaosvita: innovatsiinyidosvid, perspektyvy. Uporiadnyky(2008). [Vocational education: innovative experience, prospects. Compilers: N. I. Bugay, T. P. Mazur, T. F. Babich]. Vinnytsia. Book-Vega. Scientific and methodical manual. 4, 174.
- Katiuk, Ya. L. (2009). Rozvytokprofesiinoisamosvidomostikerivnykivprofesiino-tekhnichnykhnavchalnykhzakladivuprotsesipidvshchenniakvalifikatsii: *dys. nazdobuttianauk. stupeniakand. psykhol. nauk: spets. 19.00.07 pedahohichnatavikovapsykholohiia*. Kyiv. 357.

PSYCHOLOGICAL AND PEDAGOGICAL SUPPORT OF FORMATION OF PROFESSIONAL CONSCIOUSNESS OF PROFESSIONAL (PROFESSIONAL-TECHNICAL) EDUCATION INSTITUTIONS

Abstract

*The article presents the results of a study of psychological readiness for employment of students of vocational (vocational) education. The purpose of the study is to substantiate the need and importance of psychological and pedagogical support for the formation of professional consciousness as an important aspect of becoming a specialist in the system of professional (vocational) education. Psychological and pedagogical support of the formation of professional consciousness in students of vocational (vocational) education throughout the training period includes diagnostic, correctional, educational and counseling work of a practical psychologist. The study used a set of theoretical and empirical **methods**, which made it possible to determine the levels of professional consciousness in students of the first and third courses of the integrated profession "mechanic for the repair of wheeled vehicles; driver of category "B", "C" and for first- and third-year students of the integrated profession "computer set operator; electrician for maintenance and repair of LAN". The psychological readiness of graduates of final courses at the final stage of training to the beginning of labor activity is investigated. **Results.** It is proved that the psychological readiness for the beginning of labor activity of future skilled workers, competitive in the modern labor market, depends on their level of formation of professional consciousness. **Conclusions.** Thus, due to the implementation of professional (vocational) education in the institution of psychological support of the formation of professional consciousness, students at the final stage of training are psychologically ready to start working.*

It is also at the level of vocational (vocational) education institutions, the psychological readiness of students from among graduates of institutions for employment was monitored. The issues of formation of professional consciousness during the meetings of pedagogical councils of institutions, meetings of methodical commissions of professional orientation, meetings of the school of professional skills of masters of industrial training, etc.

Key words: professional education; psychological and pedagogical support; psychological monitoring; psychological readiness; employment.